

Obraz 1. sv. války; česká a světová literatura #23

Důsledky 1. světové války (1914 - 1918) na kulturu a společnost

- válka znamenala násilné zakončení všech uměleckých směrů a národních literatur
- během války zemřela řada významných spisovatelů
- umělci si uvědomovali, že bojují za zájmy jiných a nechtěli zabít své přátele z ostatních zemí (→ někteří dezertovali do Švýcarska)
- jejich neštěstí dovršila 2. světová válka
- frustrace spojená s 1. světovou válkou oslabila státy a posílila extrémní hnutí

Henri Barbusse

- francouzský spisovatel, který strávil během války dva roky na frontě, kde okamžitě změnil přesvědčení o tom, že Francie vede proti Německu spravedlivou válku
- válku viděl jako nesmyslná lidská jatka

OHEŇ

- vycházel od roku 1916 na pokračování v časopisech
- sled epizodických výjevů (nejen frontových) doplněných úvahami a rámovaných symbolickými vizemi
- román nemá ústřední postavu

JASNO

- román o Velké říjnové revoluci s nádechem komunismu
- v komunistické společnosti hledal vysvobození po válce

Erich Maria Remarque

- vychází z přímé frontové zkušenosti
- je typickým autorem tzv. středního proudu

NA ZÁPADNÍ FRONTĚ KLID

Kniha, z největší části psaná v první osobě, přináší svědectví o osudech blíže neurčené 2. Roty německé armády na západní frontě. Vypravěč, Pavel Bäumer, pod vlivem propagandy spolu se svými spolužáky dobrovolně zanechal studií a přihlásil se do armády. Po výcviku plném šikany jsou mladíci doslova vrženi do jícnu války. Postupně takřka všichni umírají; závěrečný odstavec románu, psaný v první osobě – formě, stručně informuje, že Bäumer padl v září 1918, v den, kdy zpráva vrchního velitelství zněla „na západní frontě klid“.

Další romány: **CESTA ZPÁTKY** (navazuje na první román), **TŘI KAMARÁDI** (vyprávění o čistém přátelství), **VÍTĚZNÝ OBLOUK, JISKRY ŽIVOTA** (z koncentračního tábora), **ČAS ŽÍT, ČAS UMÍRAT, ČERNÝ OBELISK**

Ernest Hemingway

- **Nobelova cena** za literaturu v roce **1954** (získal i Pulitzerovu cenu)
- americký spisovatel, pracoval jako reportér
- nevzali ho do armády, protože byl moc mladý, a tak se dal k Červenému kříži, který ho vyslal na frontu do Itálie; zde byl zraněn střepinami
- po válce pokračoval v žurnalistice a usadil se v Paříži, kde se seznámil se „ztracenou generací“
- psal zvláštním stylem – tzv. **metoda živého dialogu** a **metoda ledovce**
- psal o válce v Turecku, účastnil se občanské války ve Španělsku
- během 2. světové války se mu v Evropě ztratil syn z prvního manželství John, Hemingway se ho sám vydal hledat a nakonec ho našel
- usadil se na Kubě, souhlasil se zdejší revolucí
- měl zdravotní problémy, trpěl depresemi a halucinacemi, hodně pil, byl také hospitalizován v psychiatrické léčebně
- spáchal sebevraždu (zastřelil se)

SBOHEM, ARMÁDO – popisuje vztah k sestře Agnes; vlastní zážitky z války a nemocnice; o lásce ošetřovatelky a vojáka

Obraz 1. sv. války; česká a světová literatura #23

KOMU ZVONÍ HRANA (název podle básně Johna Dunna) – o americkém dobrovolníkovi ve španělské občanské válce; stane se partyzánem a seznamuje se s dívkou, ale umírá; odehrává se ve 3 dnech

PŘES ŘEKU DO STÍNU STROMŮ

STAŘEC A MOŘE (1952)

Rybář musí nejprve zlomit odpor ryby, která se chytla na návnadu a dlouhé hodiny vlekla jeho loďku na volné moře; bezprostředně po svém triumfu marně zápasí se žraloky, přilákanými snadnou kořistí. Do přístavu přiveze už jen ohlodanou kostru; je vítězem i poraženým.

Symbolické prvky: rybář – člověk, ryba – příroda, žraloci – zlo apod.

FIESTA (též I slunce vychází) – hrdina, zraněn za války, svůj nešťastný osud řeší pitím, k tomu se potkává s nevyrovnanou Američankou

ZELENÉ PAHORKY AFRICKÉ

POHYBLIVÝ SVÁTEK – o bohémském životě umělců; vlastní vzpomínky

OSTROVY UPROSTŘED PROUDŮ – vychází až po jeho smrti, autobiografické

MÍT A NEMÍT

PÁTÁ KOLONA – divadelní hra, děj se odehrává během španělské občanské války

- během života napsal i spoustu povídek, ale neseřadil je do žádné sbírky

Isaak Babel

- vyrůstal v židovském prostředí černomořské Oděsy

- několik let strávil na frontách první světové války (v Rumunsku)

- po nástupu Stalina v Rusku byl Babel zadržen a popraven

RUDÁ JÍZDA

Povídkový soubor, v němž popsal všední dny sovětsko – polské války, její hrůzy a zločiny. Z formálního hlediska se dílo skládá z „mikrorománů“, v nichž se na malé ploše spojují esejistické postřehy s drastickými detaily frontového života, ale také s příkrým odsudkem zavlitého antisemitismu, bujícího v obou táborech.

Rozdělení české válečné literatury

a) Válečná

Vladislav Vančura: POLE ORNÁ A VÁLEČNÁ

Osou děje, roztříštěného do řady drobných epizod, je příběh muže, který jako nalezenec dostal jméno Řeka. Ten spáchá před odchodem do války zločin (vraždu), jenž nebyl nikdy potrestán. Jeho brutalitu fakticky i pomyslně překryje válečný chaos a násilí. Ironickou shodou náhod je Řeka, smrtelně zraněný na frontě, pohřben s mimořádnými poctami jako „neznámý voják“.

Jaromír John: VEČERY NA SLAMNÍKU

Sbírka humoristických povídek, která zachycuje denní život během války. Kombinuje obecnou češtinu a vojenskou mluvu. Příběhy si vyprávějí vojáci večer na slamníku. Sbírka se vysmívá rakouské byrokracii.

Jaroslav Hašek

- mystifikátor, bohém, milovník zvířat,...

- pocházel z chudé rodiny

- z gymnázia byl vyhozen za účasti ve studentských demonstracích

- měl v Praze manželku, se kterou měl syna, ale z Ruska si přivedl další manželku

- zasahoval do politiky i do umění, obdivoval ho H. Barbusse

- zpět do Čech se vrátil až tři roky po skončení války, roku 1923 předčasně umírá

- během života napsal přes 1000 povídek (i o Švejkovi)

Obraz 1. sv. války; česká a světová literatura #23

OSUDY DOBRÉHO VOJÁKA ŠVEJKA ZA SVĚTOVÉ VÁLKY

- teatrologie (4. díl nedopsal)
- děj nemá jednotnou zápletku
- základem jsou dialogy, běžná mluva, vojenská hantýrka, rakouská němčina, vulgarismy, parodována byrokratická řeč → švejkovina – jednání, které popírá řád, tj. vše dělat do krajnosti přesně
- pomocí postavy Švejka kritizuje Hašek vládu a staré zvyky
- Hašek vytvořil svým Švejkem nový typ hrdiny, který je nedokonalý
- Švejkovo jednání vyvolává situace, kdy staví věci do absurdity, vše dělá s klidem a bodrostí, stále se s někým baví, dokresluje situace, ale nikdy nemá čtenář možnost nakouknout do Švejkova nitra
- proti Haškovi tvrdě vystupovali Dyk a Durych, ale byl i chválen levicovými a demokratickými spisovateli (např. bratry Čapkovými)
- cenili ho za to, jak dovedl ukázat absurditu války

b) Legionářská

- specifická záležitost české literatury
- psáno vojáky, kteří za války sloužili v legiích (většina byla z ruské fronty)
- roku 1916 vznikla Československá brigáda, kterou vedl na dálku T. G. Masaryk, a tato brigáda se pak stala hlavním pilířem Československé armády
- ve Francii vznikly české legie Nazdar, které bojovaly v Africe (vedl je Štefánik)

Představitelé: Rudolf Medek, Josef Kopta, František Langer, Jaroslav Kratochvíl

Rudolf Medek

- učitel z Hradce Králové
- válku prožil na ruské frontě, brzy přešel do vedení českých legií
- vydával a redigoval časopis Československý voják
- po návratu z transsibiřské magistrály se stal generálem, poté odjel do Ameriky jako voják z povolání
- po návratu inicioval stavbu památníku legiím
- nesouhlasil se Říjnovou revolucí v Rusku, byl ve sporu s bratry Čapkovými a obhajoval pravicové názory
- psal i knihy pro děti
- měl syny Ivana Medka (novinář) a Mikuláše Medka (malíř)

ANABÁZE

- pentalogie; anabáze = složitě vojenské tažení
- o tažení československých legií v Rusku, o přechodu přes magistrálu
- soustředěno na poslední roky války

PLUKOVNÍK ŠVEC

- napsal 10 let po válce; kontroverzní divadelní hra
- o vojákovi, který spáchá sebevraždu

Josef Kopta

- původně bankovní úředník, ale byl povolán na ruskou frontu; v Rusku byl zajat a přešel do legií

TŘETÍ ROTA

- vyšlo dřív než Medkova Anabáze
- sympatizoval zde s ruskou revolucí
- věrně zachytil legionářské boje, zaměřil se pouze na skupinu lidí; autentické

František Langer

- lékař, po 2. Světové válce se stal generálem

JÍZDNÍ HLÍDKA – nerovný boj skupiny legionářů obklíčených bolševiky